

Om MST – de jordlösa i Brasilien
av Lars Westman och Lennart Kjörning

Lula, vi vill ha jord!

Handledning

Boken "Så länge det finns hunger" och filmen "Lula, vi vill ha jord" beskriver delvis samma personer. Filmen fungerar som ett komplement till boken, ger en fördjupad bild av några av personerna, skapar must, färg och närvarokänsla.

Boken är mer systematiskt upplagd, den består av 11 block som tar upp olika aspekter av de jordlösas verklighet. Varje block består av två kapitel, det första kapitlet är ett reportage medan det andra ger en bakgrund och försöker förklara problematiken. Sammantaget kan boken ses som en introduktion till diskussionen om globaliseringen eller om man så vill fattigdomen i Syd utifrån det konkreta exemplet de jordlösa i Brasilien.

Arbetet med paketet (boken + filmen) kan förslagsvis inledas med att eleverna får se filmen, de som blir intresserade kan sen gå vidare med att arbeta med boken. Filmen kan också vara utgångspunkt för en diskussion i klassen. Elever som vill göra ett arbete kring de jordlösas rörelse i Brasilien kan välja att skriva kring ett av blocken. Det är också möjligt att någon eller några elever först väljer att arbeta med ett eller flera block och använder filmen som inspiration, möjligheterna är många.

Här följer en genomgång av de olika blocken med några diskussionsfrågor kring varje.

Block 1 (kap 1 o 2) Jorden och ockupationen

Det första kapitlet i boken beskriver ockupationen av en jordegendom i delstaten Bahia. Jorden låg för fäbot och i området var arbetslösheten mycket hög bland lantarbetarna, flera av dem hade arbetat just på den här egendomen. För att kunna överleva ville de ha jord att bruka och det finns en lag som säger att jord som inte brukas skall köpas upp av staten som sen ger den till jordlösa för att bruka. Den sista delen av filmen visar när jordlösa ockuperar en plantage som tillhör Veracel, ett företag som delvis ägs av svenska Stora Enso. På plantagen odlar Veracel snabbväxande eukalyptus för att använda i tillverkning av pappersmassa, det finns en beskrivning av fallet i kapitel 6. I det här fallet har de jordlösa ingen chans att erövra just den plantagen eftersom den är produktiv, det de gör är en ren protest mot att jordbruksmark används för eukalyptus. Efter förhandlingar med delstaten och INCRA, där de jordlösa lovades att 20 000 ha skulle avsättas till jordreformen i regionen, avbröts ockupationen. Vill du veta mer om Veracel kan du ta kontakt med Swedwatch som gjort en rapport om fallet.

Frågor:

1. Hur ser du på dessa ockupationer, som kan ses som ett sätt att se till att lagen om jordreform genomförs? Är de berättigade moraliskt, kan de se som legala?
2. Kan du själv föreställa dig hur det skulle vara att leva i ett enkelt tält av svart plast i fyra år?
3. Ursprungsbefolkningen i Brasilien och slavarnas ättlingar brukar tala om att den brasilianska staten har en historisk skuld till dem eftersom de förlorat sitt land, rövats bort från sitt ursprung och använts som slavar. Kan du hålla med om att det finns en sån skuld och hur skulle man kunna betala tillbaka den?

Block 2 (kap 3 o 4) Förlorarna

Kapitel 3 handlar några av dem som bor i lägret Mariana, vilket liv de levte. En av dem är Annie, det är hon som sjunger en sång i filmen med ett barn i famnen. I kapitlet skildras några av dem som bor i lägret, deras livshistoria. I nästa kapitel 4 försöker jag hitta några av skälen till att så många brasilianare hamnar i fattigdom.

Frågor:

1. Vilken av skälen till fattigdomen tycker du själv verkar vara viktigast
2. Kan du se att det finns människor i Sverige som på ett liknande sätt blivit fattiga eller bara lever sämre än andra?
3. I MST:s läger brukar det vara förbjudet att dricka alkohol, verkar det vara rimligt eller innebär det för hårda inskränkningar i den personliga friheten?

Block 3 (kap 5 o 6) De skamlösa

Här är vi fortfarande kvar i lägret Mariana. I filmen får vi träffa Magna som bor i Mariana och fick sin rygg bränd av Margot Viana. I kapitel 6 diskuterar jag begreppet klientelism, som gör att några få rika politiker kan behålla makten över de fattiga. Jag talar också om ansvar för andra människor, både i Brasilien och i Sverige.

Frågor:

1. Hur reagerar du på det Margot Viana gjorde, det var ju trots allt fortfarande hennes jord?
2. Förstår du vad begreppet klientelism innebär, finns det liknande företeelser i Sverige?
3. Hur upplever du själv orättvisorna i världen, är det något som du skjuter ifrån dig, eller tänker du på dem ofta?

Block 4 (kap 7 o 8) Organisationen MST.

Lucia Barbosa har en viktig roll i filmen, vi har filmat henne under flera år. Du får träffa henne både som ogift och sen hon gift sig och fått sin son Vinicius. Lucia är en av de aktivister som lever med de jordlösas rörelse natt och dag. Vi får följa henne under ett besök i ett läger som just fått sin jord, hemma hos hennes föräldrar och i några intervjuer.

Frågor:

1. Vilket intryck får du av Lucia, verkar hon vara en bra ledare?
2. Vilken uppfattning får du av MST:s organisation, verkar den vara bra, tycker du den är för styrd?
3. Lucia beskriver i filmen hur hennes liv hade sett ut om hon inte varit med i rörelsen. Tror du att hon hade haft ett bättre liv om hon inte kommit med?

Block 5 (kap 9 o 10) Mistican

I kapitlet talar jag om begreppet mistica. I filmen finns det inte med någon mistica, även om man kanske kan säga att både Annies sång och de avslutande scenerna från ockupationen av eukalyptusplantagen påminner lite. Ibland brukar MST anklagas för att likna en väckelserörelse, för att de här mötena kan påverka folk så starkt.

Frågor

1. Hur uppfattar du själv det du ser i filmen, verkar MST vara som en sluten sekt?
2. Förstår du vad som menas med att lyfta blicken från vardagen. Tycker du att du själv ibland fastnar i de små vardagsproblemen och inte orkar se längre. Vad gör du åt det?
3. Håller du med om att politik ofta saknar kontakten med vanliga människor, vad kan man göra åt det?

Block 6 (kap 11 o 12) Utbildningen

I filmen får vi träffa Meiry som berättar vad det innebar för henne att lära sig läsa och skiva. Hon tyckte att det var som en bindel togs bort från hennes ögon. En äldre kvinna som precis lärt sig läsa läser också upp en text hon skrivit tillsammans med några andra på temat Mod.

Frågor:

1. Många som är vuxna och som inte kan läsa brukar tycka att det är inte någon vits att de lär sig läsa. Håller du med dem?
2. För MST är alfabetisering också ett sätt att få dem som bor i en bosättning delaktiga. Hur skulle man kunna göra detta rent praktiskt, hur skulle man lägga upp undervisningen tänker du?
3. MST:s målsättning är att undervisningen skall utgå från verkligheten som de jordlösa lever i. Hur tycker du att det fungerar på din skola, arbetar ni med saker som känns viktiga för dig, skulle det kunna ändras?

Block 7 (kap 13 o 14) Kvinnorna

Dessa kapitel handlar i första hand om de läger MST genomför den 8 mars, och dessa finns inte med i filmen. Men som du märker är flertalet av de personer som skildras i filmen kvinnor, som berättar om sina liv och sina drömmar. Det kan sägas vara filmens dolda tema.

Frågor:

1. Kan du se några skillnader och likheter mellan kvinnors situation i Brasilien och i Sverige?
2. Det diskuterades mycket om män skulle vara med på kvinnoläget, vad tycker du?
3. Erfarenheten säger att utvecklingsbistånd som går till kvinnor är det mest effektiva. Varför tror du att det är så?

Block 8 (kap 15 o 16) Miljön

I filmen finns det ingen tydlig koppling till ekologin, om man inte räknar med fallet med eukalyptusen, som förutom att växa på jord som skulle kunna användas av de jordlösa också kan innebära risker för miljön. De jordlösa försöker genomföra ett ekologiskt jordbruk, men svårigheterna är stora. Trycket är hårt från de stora fröfirmorna och många av de jordlösa är analfabeter eller har gått mycket lite i skolan.

Frågor:

1. Varför tror du att det är svårt att lära de jordlösa att odla ekologiskt?
2. Tror du att också att det finns skäl som gör att just de jordlösa är mer intresserade av ekologisk odling?
3. MST är emot genmodifierade livsmedel - så kallade GMO, vad tycker du själv?

Block 9 (kap 17 o 18) Marknaden

I de här två kapitlen försöker jag förklara de samband som finns mellan de jordlösas och småböndernas verklighet och de stora frågorna om handel och globalisering. Sådant är svårt att beskriva i en film så de här sammanhangen finns bara med i boken. MST är en av de rörelser som varit mest aktuell i globaliseringsdebatten.

Frågor:

1. Av de 2 miljarder av jordens befolkning som idag lever av jordbruk behövs egentligen bara en tiondel om man använder modern teknik. Vad skulle de övriga leva på eller är det kanske bäst om de ändå stannar kvar inom jordbruket?
2. Vad tycker du själv om globaliseringen, ser du den som positiv eller negativ, eller finns där kanske både positiva och negativa delar?
3. Tycker du att det är rätt att arbeta för att ta bort alla handelshinder, eller är kanske en del av dem av godo?

Block 10 (kap 19 o 20) Internationellt

I filmen finns det inte med något som beskriver MST:s arbete internationellt. Men MST är ganska kända även utanför Brasilien. I Sverige finns det en stödgrupp som arbetar för MST, flera folkhögskolor har besökt MST i Brasilien. När småbrukarna från Sverige sedan reste till Brasilien blev de mycket inspirerade. De såg att mycket var annorlunda och att livet var hårdare i Brasilien, men de förstod att de jordlösa verkligen ville kämpa för att få ett bättre liv och att de var mycket bra organiserade.

Frågor:

1. Kan du se likheter mellan bönders situation i Sverige och de jordlösas verklighet
2. I kapitel 20 redovisas ett förslag från MST på en folkförsamling på global nivå för sociala rörelser. Är det ett bra förslag och hur skulle det se ut i parktiken?
3. Det finns redan en stödgrupp för MST i Sverige. Vad tycker du att den borde arbeta med? Vad skulle du själv vilja göra?

Block 11 (kap 21 o 22) Utopin

Kooperativet Conquista da Fronteira ligger i södra Brasilien som är rikare än delstaten Bahia där filmen utspelar sig. Det var här MST startade och här har man också kommit längre i sitt arbete. De platser vi får följa i filmen är fortfarande läger eller i fallet São Domingo på väg att förvandlas från läger till bosättning. En del av kritiken mot MST går ut på att folk tvivlar på att bosättningarna kommer att fungera.

Frågor:

1. Tycker du om den vision som João Pedro Stedlie lägger fram om små självförsörjande samhällen på landsbygden är bra? Tror du att den är realistisk?
2. Skulle du själv vilja bo i ett kooperativ som Conquista da Fronteira? I så fall varför, eller varför inte?
3. Behövs det en rörelse som MST i Sverige som pekar på en annan utveckling av Sverige? Vad skulle en sån rörelse arbeta med för frågor?

Länkar

Vill du veta mer om MST och Brasilien kan jag rekommendera följande websidor

www.mstse.org MST:s stödgrupp i Sverige

www.mst.org.br MST:s hemsida i Brasilien på portugisiska, men med länkar till andra språk

www.ubv.se/bras/ Biståndsorganisationen UBV/Latinamerikas sida om Brasilien

